

Dokters, tandartsen, apothekers en bezorgde burgers in Griekenland hebben de handen ineengeslagen om zorg te verlenen aan wat ze de 'slachtoffers van de crisis' noemen.'

Griekse tragedie

De centrale hal van het Axepa ziekenhuis in Thessaloníki gonst van de drukte. Patiënten, bezoekers en medewerkers verdringen zich in de smalle gang om naar hun volgende afspraak te komen. Links bij de ingang van de orthodoxe kapel slaat een oudere vrouw een kruisje. Het ziekenhuis is sowieso niet van religieuze symbolen gespeend. Iets verderop drukken twee nonnen iedereen die passeert een houten kruis in handen. Het blijkt een verkoopactie. Mensen die niet willen betalen, wordt het Christusteken even rap weer uit de handen gegrist.

Bij de dialyseafdeling waden we opgewacht door nefroloog Athanasios Sioulis (56). Een voor Griekse begrippen lange man, met een keurig gekapte grijze baard en afgetrapte bootschoenen. Volgens hem heeft de zorgsector in Griekenland sterk te lijden onder de economische crisis. Sinds 2008 zijn volgens Eurostat (het statistiekbureau van de EU) de uitgaven aan zorg met 23 procent gekrompen, van 2100 euro per inwoner in 2009, naar 1611 euro in 2012.

Volgens Sioulis is het budget van zijn ziekenhuis in de afgelopen drie jaar zelfs met 50 procent gekort. Het gebrek aan geld wordt persoon-

lijk gevoeld door de artsen, verpleegkundigen en andere medewerkers. De basislonen werden met 40 procent gekort en de onregelmatigheidstoeslagen worden met een vertraging uitbetaald. Sioulis en zijn collega's wachten nu al vijf maanden op dat aanvullende deel.

Om geld uit te sparen nam het ziekenhuis afscheid van personeel. Sioulis telt het na op zijn vingers. Op zijn afdeling werden vier specialisten met vervroegd pensioen gestuurd, zonder dat ze werden vervangen. Ook is het niet toegestaan de werkzaamheden van die specialisten over te dragen aan de meer ervaren assistenten. De resterende zes internisten moeten nu dus extra diensten draaien, zegt Sioulis – die moeizaam Engels spreekt. Het interview loopt daarom via aios nefrologie Panagiotis Georgianos (30).

Georgianos wijst op nog een gevolg. Veel van zijn voormalige studiegenoten vertrekken naar het buitenland. "Ze zien geen reden hier te blijven. Als je al werk vindt, zijn de lonen veel lager dan vroeger. Een assistent verdient hier een basissalaris van 1000 euro per maand. In de rest van Europa ligt dat veel hoger." Hij maakt zich zorgen over de toekomst. Want wie moeten straks de ziekenhuizen bemannen?

Het schrijnendst is de situatie voor de patiënten, zeggen beide mannen. Door gebrek aan personeel en gebrek aan gebruiksmiddelen, zoals stents voor cardiologische interventies en filters voor de dialyseapparaten, lopen de wachttijden voor behandelingen soms hoog op. Daarvan is vandaag op de dialyseafdeling van het Axepa overigens niets te zien. Aan alle dialyseapparaten ligt een patiënt gekoppeld.

Tweedeling in patiëntenpopulatie

De financiële misère leidt tot een tweedeling in de patiëntenpopulatie. "Mensen met geld kunnen nog naar de private ziekenhuizen, maar mensen zonder zorgverzekering en spaargeld zijn afhankelijk van de publieke zorg. Voor hen is er geen andere oplossing en zij moeten daardoor soms maanden wachten op behandeling", zegt Sioulis.

Voor mensen die echt niets meer te besteden hebben, is binnen het bestaande stelsel van publieke en private zorg eigenlijk nog maar één oplossing, zegt Sioulis. "Acute zorg op de SEH wordt in principe gratis verstrekt. Ik ken dialysepatiënten die behandeling zo lang uitstellen dat ze uiteindelijk op de SEH gedialyseerd moeten worden."

Feit is dat het aantal patiënten met een zorgverzekering in Griekenland hard is gedaald. Volgens de OESO had in 2012 van de 10,9 miljoen Grieken 23 procent geen basisverzekering. Vol-

Nefroloog Athanasios Sioulis: "De zorgsector in Griekenland heeft sterk te lijden onder de economische crisis."

gens Solidarity 4 All, een koepelorganisatie die verbonden is aan regeringspartij Syriza, betrof dit in 2013 maar liefst 30 procent van de bevolking. Dit lot treft overwegend langdurig werklozen en immigranten zonder verblijfspapieren. Zij hebben nauwelijks nog toegang tot de zorg. Regeringspartij Syriza spreekt dan ook van een 'humanitaire crisis'.

Om die crisis het hoofd te bieden slaan vrijwilligers overal in het land de handen ineen. Zij werken in zogenaamde 'solidariteitsklinieken', waar gratis zorg wordt verstrekt. Alleen al aan de tien grootste klinieken in de regio rondom Athene zijn ongeveer duizend vrijwilligers verbonden – ook professionals. In de eerste vier maanden van dit jaar handelden de tien klinieken zeventienduizend zorgvragen af, zo stelt Solidarity 4 All. De klinieken leveren basiszorg. Maar soms hebben patiënten een ingrijpender behandeling nodig. "In die gevallen bellen we dokters in ons netwerk met de vraag of zij willen helpen", zegt Tatiana Egorova die bij Solidarity 4 All verantwoordelijk is voor de zorgtak, waaraan landelijk veertig klinieken zijn verbonden. Daarnaast zijn er nog onafhankelijke lokale initiatieven.

Solidariteit

Een van de vrijwilligers die in een solidariteitskliniek werkt, is tandarts Evie Kontagianni (56). Ze zit net aan een kopje traditionele Griekse koffie in de kliniek in Piraeus, de havenstad die aan westelijk Athene is vastgegroeid. Ze herinnert zich de opdracht die ze ooit kreeg op de basisschool. Van de leerkracht moest ze opschrijven >

Tandarts Evie Kontagianni:
"Met name de gezondheid van
veel migranten is slecht."

> wat ze wilde worden als ze groot was. "Ik wilde naar Afrika om de mensen te helpen met voedsel en zorg. Maar nu blijkt dat ik daarvoor helemaal niet naar Afrika hoef."

Verwar de werkzaamheden in de solidariteitskliniek niet met 'liefdadigheidswerk', benadrukken alle betrokkenen. Het gaat om het ontwikkelen van 'solidariteit'. Patiënten worden daarom gestimuleerd zelf ook bij te dragen. Zo worden mensen weerbaar en leren ze om gezamenlijk problemen aan te pakken. Kontagianni wijst op haar assistente, Margareth. "Zij was hier vroeger patiënt en nu helpt ze mee."

'Als deze crisis voorbij is, zal de Griekse mondgezondheid slechter zijn dan na de Tweede Wereldoorlog'

Kontagianni maakt zich zorgen over de gezondheid van haar landgenoten. Op het vlak van de mondzorg ziet ze de situatie duidelijk verslechteren. "Als deze crisis voorbij is, zal de Griekse mondgezondheid slechter zijn dan na de Tweede Wereldoorlog." Mensen komen steeds minder vaak op controle en lopen lang door met allerlei problemen, zoals afgebroken tanden en

parodontitis. Veel verschil in mondgezondheid ziet ze daarbij niet tussen de mensen die in de solidariteitskliniek komen en de patiënten in haar eigen praktijk. "Wat wel verschilt, is de blik van de mensen die hier komen voor gratis zorg. Hun ogen smeken om hulp."

Met name de gezondheid van veel immigranten is slecht, zegt Kontagianni. "Zij wonen in een soort detentiecentra, met nauwelijks medische zorg. Hepatitis en tbc tieren er welig." De dag na ons gesprek zal een van haar collega's hier in de solidariteitskliniek drie migranten behandelen. "Als ze tenminste komen", voegt ze er direct aan toe. "De migranten zijn niet vrij om te reizen en moeten door de politie worden gebracht. Dat verloopt vaak moeizaam." En inderdaad is de kliniek de volgende dag op het afgesproken tijdstip leeg. Maar er is ook niemand om te vragen waarom de immigranten er niet zijn.

Depressie en zelfmoorden

Het is lastig om alle verhalen op waarheid te controleren en vast te stellen wat nou veroorzaakt is door de crisis en wat misschien al langer speelde. Duidelijk is in elk geval dat de ziekenhuizen met tekorten kampen, dat sommige ziekenhuizen gesloten zijn en dat een grote groep mensen geen toegang heeft tot zorg. Dat de gezondheid van de Grieken hieronder lijdt, is aannemelijk. Er lopen meer mensen kans op een depressie en

het aantal zelfmoorden is toegenomen. Ook het aantal patiënten met infectieziekten waaronder hiv is gestegen, zo beschrijven de Atheense onderzoekers Effie Simou en Eleni Koutsogeorgou een aantal effecten in *Health Policy* van 2014.

Georganiseerde actie

Duidelijk is ook dat grote groepen vrijwilligers zich met hart en ziel inzetten voor de publieke zaak. Stavroula Arnaoutaki (56) weet nog goed hoe ze in de solidariteitsbeweging terecht kwam. Zo'n drie jaar geleden zag ze 's nachts tegenover haar huis een vrouw de vuilnisbak doorzoeken. "Ik weet niet precies wat ze zocht, maar ik denk kleding of voedsel. Kun je je voorstellen dat je zo trots bent, dat je liever 's nachts in de vuilnisbak naar eten zoekt dan dat je om hulp vraagt?"

Het maakte de gepensioneerde ambtenaar duidelijk dat mensen in tijden van crisis kwetsbaar zijn en soms hulp nodig hebben. "Daarna zette ik regelmatig een tasje met voedsel of kleding naast de vuilnisbak. Dan hoefde ze in elk geval niet tussen het afval te zoeken", zegt Arnaoutaki. Ze realiseerde zich ook dat haar gebaar niet genoeg was. "Er was meer georganiseerde actie nodig."

Initiatieven op het vlak van bijvoorbeeld de voedsel- en kledingvoorziening waren er al, maar de medicatieverstrekking was destijds nog onontgonnen gebied. Volgens Arnaoutaki konden veel mensen hun medicijnen niet betalen. Tegelijkertijd bleken bij de mensen thuis nog grote hoeveelheden ongebruikte middelen te liggen. "Vóór de crisis schreven dokters standaard te veel medicatie voor", zegt ze. "Ik wist dat van mijn vader en broer, die beiden in de zorg werken." Zo ontstond het idee voor de Social Pharmacy in de Atheense wijk Patisia. Een openbare apotheek waar patiënten gratis hun (tweedehands) medicatie kunnen halen. Om de kwaliteit van zorg te garanderen is er op uitgiftedagen altijd een apotheker aanwezig.

Vrijwilligers checken de medicijnvoorraden.

Stavroula Arnaoutaki: "Kun je je voorstellen dat je zo trots bent, dat je liever 's nachts in de vuilnisbak naar eten zoekt dan dat je om hulp vraagt?"

Trots toont Arnaoutaki de voorraad. De medicijndoosjes liggen keurig opgestapeld in stellingkasten. De apotheek is dicht omdat vandaag de gehele voorraad wordt geïnventariseerd en gecontroleerd. Een groepje vrijwilligers checkt de voorraad. Arnaoutaki toont het systeem aan de hand van een doosje 'Pneumo-kast' (montelukast). Er zouden veertien pillen in moeten zitten, maar het zijn er maar elf. Handmatig wordt dit op de doos aangepast. De volledige voorraad wordt vervolgens in de computer ingevoerd, zodat eenvoudig te zien is hoeveel er per middel nog in huis is.

Sommige geneesmiddelen zijn wel nieuw. "Soms willen mensen graag doneren, maar we accepteren geen geld. Dan vragen we ze om bepaalde middelen te kopen bij de apothekers hier in de buurt", zegt Arnaoutaki. De solidariteitsapotheek heeft met name behoefte aan vaccins en antibiotica voor kinderen en middelen voor chronisch zieken, zoals diverse statines, insuline, anti-stollingsmedicatie en bloeddrukverlagers.

Druk op de minister

De vrijwilligers zijn somber over de toekomst. Sioulis, Arnaoutaki en Kontagianni vrezen drastische stappen van Europa die Griekenland nog verder de depressie in duwen. Toch meldt Tatiana Egorova van Solidarity 4 All een succesje – ook al verpakt ze dat zelf geheel anders. Mede dankzij de inspanningen van lobbyclub Solidarity 4 All is de zorg in publieke ziekenhuizen vanaf nu gratis. Tenminste, voor onverzekerde legaal in Griekenland verblijvende mensen met een jaarinkomen onder de 6000 euro. "Het geldt dus niet voor de grote groepen migranten", zegt ze. "We zullen daarom zeker druk blijven uitoefenen op de minister van Gezondheid." Denkt ze dat de klinieken snel overbodig zijn? "Geloof me, dat is uiteindelijk wel het doel. Maar ik verwacht dat we nog wel een tijd nodig zijn." <